

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

обов'язкова загальна
за освітньо-професійною програмою «Охорона праці»
підготовки бакалавра
у галузі знань 26 «Цивільна безпека»
за спеціальністю 263 «Цивільна безпека»

Рекомендовано кафедрою
соціальних і гуманітарних дисциплін
на 2022-2023 навчальний рік.
Протокол від 31 серпня 2022 року №3

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни «Філософія».

2022 рік

Загальна інформація про дисципліну.

Освоєння дисципліни «Філософія» є суттєвим для формування культури мислення й інтелектуальної спроможності здобувачів вищої освіти. Позаяк опанування філософії розвиває мислення й пам'ять, допомагає структурувати досвід, узагальнювати й виділяти головне, аргументувати, чітко й послідовно формулювати власні позиції. Застосування філософських знань розвиває волю до культури та надає розуміння цінності навчання. Володіння теоретичними навиками забезпечує розуміння реальних процесів у суспільній та культурній сфері, здатність до аналізу актуальних проблем та подій людського буття.

«Філософія» є фундаментальною дисципліною університетської освіти й дидактичним засобом формування особистості.

Інформація про науково-педагогічного працівника.

Загальна інформація	Рябініна Олена Володимирівна, професор кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін соціально-психологічного факультету, доктор філософських наук, професор.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 416. Телефон (робочий) – (057) 707-34-78.
E-mail	evryabinina@gmail.com
Наукові інтереси	1) специфіка духовно-теоретичного досвіду; 2) феноменологія; 3) цифрові арт-практики, онтологія віртуального буття
Професійні здібності	1) відповідають кваліфікації доктора філософських наук, професора по кафедрі соціальних і гуманітарних дисциплін; зокрема навчання здобувачів вищої освіти логіці та методології теоретичної діяльності; 2) керівництво науковими дослідженнями кафедри та здобувачів вищої освіти; 3) основи проектної діяльності (<i>Fundraising</i> проект «Платформи й інструменти <i>online</i> навчання» в рамках Міжнародного стажування під супервізією Ягелонського ун-ту (захищений 2021 року)
Наукова діяльність за освітнім компонентом	1. Філософія. Підручник для здобувачів вищої освіти/ авт. кол. Під ред. Рябініної О.В. і Юрченко Л.І. – Х.: НУЦЗ України. – 2021. – 296 с. 2. Рябініна О.В., Коваленко І.І. Простір <i>HOMO VIRTUALIS</i> і пост-цифрова естетика музики. К.: Вісник Національної Академії керівних кадрів культури і мистецтва. 2018. Вип. 4. С. 214 – 221 3. Ryabinina, Olena; Trynyak, Maya; Kovalenko, Inna; Kalnytskyi, Eduard y Kharlamov, Mykhailo. Postdigital practice and spatial specificity of music. Revista Inclusiones Vol: 8 num 1 (2021): 229-240 4. Ryabinina, Olena; Kovalenko, Inna y Nesterenko, Ksenia. Metamorphoses of historicity in modern culture. Revista Notas

	<p>Históricas y Geográficas, número 26, Enero-Junio 2021. pp. 189-207. (<i>Scopus & Web of Science Core Collection</i>)</p> <p>5. Korzh-Usenko L., Kuznetsova O., Pryma V., Cheryshchuk Y., Riabinina O., & Cherniakova O. (). Distance learning as an educational technology: development prospects and challenges of today . Laplage in Journal, 7(3B), 2021, p.518-526. https://doi.org/10.24115/S2446-220202173B1584p.518-526 (<i>Web of Science Core Collection</i>)</p> <p>6. Yurchenko L, Riabinina O., Prykhodko T, Gontarenko L. Legal and moral basis of nature management control and nature protection activity. // Scientific and practical international conference: Public Administration in the 21st Century: Problems and Development Prospects. – 20 November 2020 – Article 11. (<i>Web of Science Core Collection</i>)</p> <p>Профіль у Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=HdaSiYcAAAAJ&hl=ru</p> <p>Профіль у ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1870-8261</p>
--	--

Час та місце проведення занять з дисципліни.

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» проводяться відповідно до розкладу занять. Електронний формат розкладу (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться щопонеділка з 15.00 до 16.00 у кабінеті № 416 або в режимі online. За необхідності час додаткової консультації здобувача вищої освіти погоджується з викладачем.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Філософія» полягає у набутті технік теоретичного мислення та корпусу знань щодо загальних законів природи, суспільства і мислення; основ світоглядної культури здобувачів вищої освіти з урахуванням глобальних проблем сучасності та специфіки інформаційних технологій.

Опис навчальної дисципліни.

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни (обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова)	обов'язкова загальна	обов'язкова загальна
Рік підготовки	1-й	1-й
Семестр	1-й	1-й
Обсяг дисципліни: - в кредитах ЄКТС		3

- кількість модулів		2
- загальна кількість годин		90
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)		8
- практичні заняття (годин)		-
- семінарські заняття (годин)		2
- лабораторні заняття (годин)		-
- курсовий проект (робота) (годин)		-
- інші види занять (годин)		-
- самостійна робота (годин)		80
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)		-
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)		екзамен

Передумови для вивчення дисципліни.

Навчальна дисципліна «Філософія» вивчається у 1 семестрі першого року навчання у виші. Культурно-історичний та суспільствознавчий досвід, набутий здобувачами вищої освіти у середній школі, дозволяє їм приступити до вивчення філософії з розвиненими в межах шкільної підготовки духовно-інтелектуальними якостями. Водночас, освоєння основ філософії потребує теоретизування, яке є новим для більшості першокурсників типом досвіду. Передумовами успішного вивчення даної дисципліни є гуманітарні нахили та здібності, знання й уміння.

Результати навчання та компетентності з дисципліни.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Охорона праці» для підготовки здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПРН
Аналізувати суспільні явища й процеси на рівні, необхідному для професійної діяльності, знати нормативно-правові засади забезпечення цивільного захисту, охорони праці, питання нормативного регулювання забезпечення заходів у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки об'єктів і територій.	ПРН 03
Дисциплінарні результати навчання	<i>аббревіатура</i>

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, ПК
Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	КОЗ
Очікувані компетентності з дисципліни	<i>аббревіатура</i>

Програма навчальної дисципліни.

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Основи теоретичної філософії

Тема 1.1. Філософія як світогляд.

Поняття світогляду. Індивідуальний та соціальний аспекти світогляду. Історичність як характеристика суб'єкта світогляду. Історичні типи світогляду.

Міфологія як синкретична форма світобачення. Просторова та історична не диференційованість міфологічних уявлень. Магія – духовна практика міфу. Архаїчна нон-суб'єктність людини. Реставрація міфомислення в сучасну добу.

Релігія, її суттєва відмінність від міфу. «Прорив до трансцендентного» в релігійному світогляді. Релігійна віра та особливості світобачення віруючого.

Виникнення філософської раціональності в добу класичної давнини. Суть філософсько-теоретичної діяльності. Стислий історичний вступ у філософську культуру, її періодизація. Виникнення «основного питання філософії» та його рішення у філософських системах ідеалізму та матеріалізму.

Специфіка філософії як дисципліни, спрямованої на формування культури мислення та основ світогляду. Вимоги до вивчення філософії в університеті.

Філософський світогляд як методологічна основа конкретних наук.

Тема 1.2. Проблема буття у філософії

Категорія буття, її наріжне значення. Буття як поняття і процес. Онтологія.

Виникнення онтологічних учень у Древній Греції. Натурфілософія VI – V віків до н.е. як етап категоризації буття. Злитність розумового та гілетичного аспектів природно-космічного світу у древньогрецьких мислителів. Обрис проблеми сутності і сущого в ученні елеатів. Апорії Зенона. Вчення Парменіда про буття.

Образ Божественного Буття в середньовічній філософії: прорив культури до трансцендентного. Принципи Буття Бога у християнстві: супранатуралізм, креаціонізм, провіденціалізм, сотеріологізм.

Становлення науки та особливості наукового світогляду. Роль космології М. Коперника, Дж. Бруно, Г. Галілея, географічних відкриттів XV – XVII віків у розвої наукового світогляду.

Новочасна науково-філософська картина світу. Деїзм і формування науки в ученнях Р. Декарта, Г. Лейбніца, І. Ньютона, Б. Спінози, Ф. Бекона. Наука та релігія в новоевропейському світобаченні. Простір і час як категорії буття.

Філософський матеріалізм – породження науково-технічного прогресу. Матерія як категорія матеріалізму. Матеріалістична діалектика як онтологічна субстанціалізація матерії.

Віртуальна реальність і віртуальне буття. Загальний смисл і новітня форма

поняття віртуального. Ідея неповноти і цивілізаційна неодмінність віртуальної компоненти життя людини, людства. Соціально-технічний смисл віртуального.

Тема 1.3. Метод у філософії. Вчення про розвиток

Поняття методу. Специфіка методу у філософії. Метод як пояснення світу і як когнітивна форма зв'язку одиничного, загального, особливого. Поняття методу, методики, методології: порівняльний аналіз.

Метод як квінтесенція форми теоретичного мислення. Діалектика – схема мислення європейської культури. Обрис історичних форм і персоналій щодо становлення діалектичної логіки та методології. Емпедокл, Геракліт, Платон і Плотін – представники античної діалектики. Внесок образу трансцендентного Бога у середньовічному християнстві в розвій ідеї діалектичної протилежності.

Категорії руху та розвитку, їх наріжне значення у новочасній діалектиці. Діалектичний метод Г.Гегеля. Розробка діалектики «уходу в основу» та теорії «відчуження». Розгортання філософської системи Гегеля у формі трьох законів діалектики. Тріада «тезис – антитезис – синтез». Закон єдності і боротьби протилежностей. Закон переходу кількісних змін у якісні. Закон заперечення заперечення. Поняття про діалектичний перехід і парні категорії діалектики.

Матеріалістична трансформація методу Г. Гегеля в ученні К. Маркса та її значення для природничих наук.

Синергетика як теорія розвитку. Спроба подолання замкнутої діалектичної логіки в теорії самоорганізації систем. Ключові поняття синергетики: егрегор, аттрактор, система, середовище, точка біфуркації, та ін.

Тема 1.4. Свідомість

Свідомість як атрибут людського буття. Логічна «першочерговість» дії усвідомлення щодо констатації буття. Свідомість як еволюційний набуток та її можливості. Самосвідомість. Діяльнісна характеристика свідомості.

Психічне і фізичне, ідеальне та матеріальне. Склад проблеми свідомості у філософії: Психофізична проблема. *Hard problem of consciousness*.

Культурно-історичний обрис категоризації свідомості.

Космічна метафора свідомості в античній філософії.

Середньовічний образ Божественного Розуму й розвідки середньовічних мислителів щодо духу, душі й розуму людини.

Емансипація розуму в антропоцентричній парадигмі Відродження. Ідеї новочасної філософії про свідомість і розум. Зародження ідей про соціальну та біологічну природу свідомості.

Матеріалістичні підходи та утвердження еволюційної візії свідомості. «Нередукований матеріалізм» і його зв'язок із теорією інформації. Загорський експеримент, його смисл і результати.

Свідомість і мозок: історія і теорія питання. «Магія мозку й лабіринти життя».

Соціальний і психічний виміри буття свідомості. Поняття про знак і буття знака. Основи діалектики ідеального.

Тема 1.5. Мислення та мова. Логічні форми мислення

Поняття про мислення. Зв'язок мислення та мови. Відношення мислення до буття. Основи онтології подій думки.

Мислення як психічний процес. Розумові дії, їх зв'язок і продуктивний характер. Абстрактне мислення – видова характеристика людини. Синонімічні поняття абстрактного та теоретичного мислення. Раціональні операції. Аналіз, синтез, порівняння, аналогія, абстрагування, класифікація, систематизація. Нерелективні чинники мислення: відчуття, сприймання, образ, уявлення.

Мислення як діяльність. Природа поняття. Розвиток понять у культурі.

Логічні форми. Поняття. Закон зворотно пропорційної залежності обсягу та змісту понять. Родові та видові поняття. Імена.

Судження, його структура. Специфіка застосування вербальної мови для побудування суджень і відтворення відношень. Типологія суджень за змістом і обсягом. Судження атрибутивні та екзистенціальні. Контрарне відношення між простими судженнями. Закони логіки для контрарних суджень. Закон тотожності. Закон несуперечності. Закон виключеного третього. Закон достатньої підстави.

Умовивід. Визначення та структура умовиводу. Типологія умовиводів. Умовивід за аналогією. Індуктивний умовивід. Вірогіднісний характер індуктивного висновку. Дедуктивний умовивід. Категоричний силізм. Роль дедуктивних висновків у науковому пізнанні.

Доведення та спростування. Значення даної логічної форми в доведенні теорем та положень високого рівня абстракції.

Тема 1.6. Філософська теорія пізнання

Гносеологія – філософська теорія пізнання. Поняття гносису та епістеми у філософській культурі. Пізнаваність світу – аспект «основного питання» філософії. Гностичний оптимізм, скептицизм та агностицизм.

Раціоналізм Р.Декарта та емпіризм Ф. Бекона у розвитку класичної теорії пізнання. Поняття про сенсуалізм. Учення Дж. Локка про первинні та вторинні якості. Учення Дж. Берклі про пізнання як аналіз відчуттів.

Пізнання як діяльність. Етапи процесу пізнання. Живе споглядання, абстрактне мислення та практика. Що значить «знати».

Суб'єкт і об'єкт пізнання. Вчення І. Канта про дві сторони пізнання, його «Коперніканський переворот» у філософській традиції.

Поняття істини й проблема об'єктивності знання. Абсолютна і відносна істина. Два підходи до поняття абсолютної істини.

Процесуальний і соціальний характер істини.

Критерії істини. Істина і практика. Практика як основа і ціль пізнання. «Практична істинність наукової абстракції».

Істина та смисл. Антропологічний вимір істинності знання.

Модуль 2. Основи практичної філософії

Тема 2.1. Людина у філософії. Сенс життя і свобода волі

Філософські виміри пізнання людини. Культурна потреба у філософській теорії людської природи. Антропософія еллінів. Філософська антропологія.

Проблема походження людини. Релігійні, біологічні, соціальні та інтегральні підходи до сутності людини. Поняття духу та душі. Дух і душа в ідеалістичній і матеріалістичній категоризації.

Зв'язок тілесно-афективної й когнітивної сфери людської істоти. Пам'ять ментальна і соматична. Генетична пам'ять. Геном людини й еволюція. Теорія «вроджених ідей» Р. Декарта та еволюційна епістемологія.

Людина цивілізована. Природна та віртуальна реальність людини. Ідея відчуження в західній соціальній філософії. Інтерактивна сутність суб'єкта за Ю. Хабермасом.

Людина культурна. Проблема смерті і безсмертя. Свобода волі. Совість і відповідальність. «Між Богом і звіром».

Ціннісно-смилова сфера людини, її екзистенціальне значення. Екологія людини та виклики сьогодення.

Тема 2.2. Соціальні відносини. Суспільство. Особистість

Сутність соціального відношення. Типи соціальних відносин. Прогрес та типи прогресу.

Суспільство як категорія соціальної філософії. Проблема визначення та пошук основ суспільства. Соціологія О. Конта і розвиток наук про суспільство.

Праця – ключова категорія соціуму. Суспільне виробництво. Духовне та матеріальне виробництво. Поняття живої і минулої праці. Оживлення минулої праці та прогрес технологій. Трансформація соціальних відносин і їх суб'єкта в процесі трудових відносин і застосування технологій.

Соціальні спільноти, їх різновиди. Рід, етнос, народ, нація. Походження націй. Суспільство та держава. Регуляція суспільних відносин – основна місія держави. Поняття власності. Власність як відношення між суб'єктами. Типи власності.

Соціальна структура суспільства. Поняття класів суспільства. Поняття соціальної страти. Класова та стратифікаційна теорії соціальної структури суспільства. Виробництво, споживання, розподіл і обмін матеріальних благ.

Поняття особистості. Процес освоєння соціального досвіду. Соціалізація й інтеріоризація.

Тема 2.3. Цивілізація і прогрес. Глобальні проблеми сучасності

Поняття цивілізації. Цивілізування соціуму як розбудова економічних та технологічних структур. Взаємозв'язок понять цивілізації і прогресу.

Поняття об'єктивних законів суспільного розвитку. Діалектична єдність матеріально-технічних (базисних) та духовних (надбудовних) структур. Явище зворотного впливу інформаційних технологій, соціальних технік, ігор та медіа на базисні структури соціуму.

Глобальна світова спільнота. Інформаційно-технічне суспільство і форми впровадження цифрових технологій соціальності. Людина у глобальному світі. Соціально-екологічний вимір глобалізму.

Глобальні проблеми сучасної цивілізації. Проблема охорони здоров'я у глобальних вимірах. Пандемія та її вплив на життєдіяльність людей. Проблема війни та миру. Проблема Півночі та Півдня. Проблема природокористування.

Тема 2.4. Наука і техніка в сучасному світі

Поняття науки. Наука як дослідницька діяльність. Науковий світогляд.

Виникнення науки, її соціальні та теоретичні передумови. Великі географічні відкриття та їх роль у становленні науки. Держання людства щодо наукової діяльності. Боротьба за істини науки в історії людства.

Наукове знання, його об'єктивність та довідність. Теоретичні і прикладні наукові знання. Науковий факт як поняття теорії науки.

Специфіка наукового світогляду. Наукова творчість.

Наукове дослідження. Експериментальна специфіка і «практична істина наукової абстракції». Етапи наукового пізнання: проблема – гіпотеза – експеримент – теорія.

Функціонування інституту науки в сучасному світі.

Наука й техніка, їх взаємна представленість у забезпеченні прогресу. Розвиток наукового знання. Парадигми розвитку науки.

Сутність техніки як посередника між людиною та природою. Техніка як аспект людської сутності. Техногенне та віртуальне в категоріях античності. Соціальність техніки. Розвиток системи людина-техніка. Три етапи відносин між людиною та технікою. Техногенна стратегія життєдіяльності суспільства. Технократизм і технофобія у світовій гуманітарній думці.

Тема 2.5. Культура як реальність людини

Поняття культури. Багатоманітність визначень культури та їх критерії

Культура як реальність людини. Діяльнісний вимір культуро-творення. Переваги та недостатність діяльнісного підходу для відтворення специфіки культури.

Поняття культурної цінності. Ціннісний підхід у теорії культури. Рівна цінність давніх і нових артефактів культури.

Соціокультурний процес і періодизація культурного буття. Поняття про соціокультурний тип особистості.

Форми буття культури.

Релігія як духовний досвід людини, людства. Молитовні практики. Віра – основа релігії. Релігія та релігійність. Поняття нумінозного.

Мораль і моральність. Моральнісна практика суспільства і узагальнення її досвіду в нормах моралі. Поняття про етику. Етика в університетській освіті.

Мистецтво як діяльність. Художня творчість та естетичне сприймання творів мистецтва. Поняття про естетичне переживання, оцінку. Поняття смаку. Судження смаку. Теоретичне поле естетики як філософського дискурсу.

Категоріальне осмислення суті естетичного. Прекрасне та потворне, високе та низьке, трагічне і комічне, героїчне. Дизайнізація естетичних явищ.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Заочна (дистанційна) форма					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські) заняття	лабораторні (інші види)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
1- й семестр						
Модуль 1						
Тема 1.1. Філософія як світогляд	10	2	0	0	8	
Тема 1.2. Проблема буття у філософії	7		0	0	7	
Тема 1.3. Метод у філософії. Вчення про розвиток	10	2	0	0	8	
Тема 1.4. Свідомість	7		0	0	7	
Тема 1.5. Мислення та мова. Логічні форми мислення	7		0	0	8	
Тема 1.6. Філософська теорія пізнання	8		0	0	7	
Разом за модулем 1	49	4	0	0	45	
Модуль 2.						
Тема 2.1. Людина у філософії. Сенс життя і свобода волі	9	2	0	0	7	
Тема 2.2. Соціальні відносини. Суспільство. Особистість	7		0	0	7	
Тема 2.3. Цивілізація і прогрес. Глобальні	7		0	0	7	

проблеми сучасності						
Тема 2.4. Наука і техніка в сучасному світі	9	2	0	0	7	
Тема 2.5. Культура як реальність людини	9		2	0	7	
Разом за модулем 2	41	4	2	0	35	На семінарі
Разом	90	8	2	0	80	

Теми семінарських занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 2.5. Культура як реальність людини	2
	Разом	2

Теми практичних занять (не передбачено навчальним планом).

Теми лабораторних занять (не передбачено навчальним планом).

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань:

Індивідуальне завдання є формою роботи здобувачів вищої освіти, яка сприяє формуванню пізнавальної активності та загально-навчальних умінь, а від здобувачів вимагає ініціативності та задатків генератора ідей. Теми завдань вільно обираються здобувачем освіти. При доповіді на обрану тему бажаною є презентація, в пріоритеті спроможність до аргументації ідей та позицій.

Теми індивідуальних завдань для здобувачів вищої освіти:

1. *Реферативні завдання*
  - 1.1. Розум і еволюція
  - 1.2. Що таке творчість, обдарованість, геніальність
  - 1.3. Цифрові арт-практики: їх особливості, переваги й проблеми
  - 1.4. Віртуальна реальність – локальна чи тотальна. Ознаки віртуального
  - 1.5. Ролі чоловіка і жінки в сім'ї. В чому цінність сім'ї
  - 1.6. Причини вступу у шлюб. Чи завжди обов'язково одружуватись?
  - 1.7. Що таке любов
  - 1.8. Як Ви розумієте реальність Бога
  - 1.9. Поясніть переважну популярність музики та звукового дизайну серед видів художньо-творчої діяльності
2. *Практичні завдання:*

2.1. Судження атрибутивні, екзистенціальні, з відношеннями – приклад та його аргументація

2.2. Загально-ствердні, загально-заперечні, частково ствердні, частково заперечні судження – навести приклад з його аргументацією

2.3. Приклади контрарних та контрадикторних суджень, аргументація

2.4. Які терміни судження обумовлюють його частковий чи загальний характер? Ствердну чи заперечну спрямованість?

2.5. Наведіть приклади сполучення суджень, кон'юнкції, диз'юнкції з їх аргументацією

2.6. Розкрийте закон зворотно-пропорційного зв'язку обсягу і змісту поняття, наведіть приклади

2.7. Наведіть та поясніть 2 приклади закону тотожності

2.8. Наведіть та поясніть 2 приклади закону несуперечності

2.9. Наведіть та поясніть 2 приклади закону виключеного третього

2.10. Наведіть та поясніть 2 приклади закону достатньої підстави

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти.

Засобами оцінювання та методами оцінки результатів навчання є: екзамен, модульні контрольні роботи; оцінки за виконання рефератів, есе; оцінка за виступи на наукових заходах; оцінка за виконанні індивідуальні завдання-вправи з прикладами.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України, з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою - ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами:

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)	За 4-бальною шкалою
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

Критерії оцінювання.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському занятті шляхом проведення усного та письмового опитування. Головне призначення поточного контролю – перевірка успішності здобувачів у динаміці. Аудиторія

психологічно готова до самостійного відтворення ідей і положень. Зворотний зв'язок дозволяє вносити корекцію в подачу матеріалу згідно з особливостями роботи у даній групі здобувачів.

Поточний контроль може проводитись наступними способами:

- усне опитування – на семінарських заняттях для перевірки, а також для закріплення знань та покращення розуміння матеріалу;
- самостійна письмова робота на семінарі (дати визначення, навести приклад і т.ін.);
- навчальна дискусія, евристична бесіда, проблемна бесіда;
- тестування за системою OpenTest-2 – перед екзаменом для контролю та самоконтролю навчальних досягнень здобувачів.

Модульний контроль є компонентом поточного контролю і здійснюється у формі контрольної роботи. Складання модуля є обов'язковим для здобувача вищої освіти.

Підсумкова модульна оцінка враховує всі прояви активності здобувачів на семінарських заняттях, поточні оцінки, рівень виконання індивідуальних завдань та ініціативність у їх виконанні, проте головним чином спирається на оцінку виконання модульної контрольної роботи.

З навчальної дисципліни «Філософія» підсумковий контроль проводиться у формі екзамену

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни:

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
I. Поточний контроль				
Модуль № 1	Лекції	2	-	-
	Семінари	0	0	-
	Практичні заняття	-	-	-
	Модульна КР	1	30	30
	Разом за модуль № 1			30
Модуль № 2	Лекції	2	-	-
	Семінари	1	2	2
	Модульна КР	1	20	30
	Разом за модуль № 2			32
Разом за поточний контроль				62
II. Індивідуальні завдання <i>(не виділено окремого навчального часу)</i>				<i>до 8</i>
III. Підсумковий контроль - екзамен				30
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється від 0 до 2 балів):

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті:

2 бали – здобувач вільно володіє навчальним матеріалом, аргументує судження, наводить приклади;

1 бал – здобувач виявляє часткове/формальне знання, відповідь нечітка;

0 балів – здобувач утруднюється відповісти, знання не виявлені.

Викладач оцінює повноту і послідовність відповіді, вміння працювати з текстами філософії та рівень загально-навчальних умінь – виділяти головне та узагальнювати, визначати сферу дії та спосіб застосування ідей та положень

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульних контрольних робіт:

30 балів – відповіді правильні, продуктивні (синтетичні судження), з прикладами та посиланнями на літературу;

25 балів – відповіді правильні, репродуктивні (аналітичні судження), не відсилають до літератури з теми, приклади шаблонні;

20 балів – відповіді формальні, можливі пробіли, приклади запозичені;

15 балів – відповіді з фактичними/логічними заблудженнями, вимога розкрити на прикладах матеріал питання викликає утруднення;

10 балів – відповіді зверхні, 2 з 3 пунктів, без теоретизування/підмінене побутовою риторикою;

5 бали – відповідь на 1 пункт запозичена з джерел і без прикладів;

0 балів – відповіді відсутні або цілковито неспроможні.

Модульна контрольна робота у формі письмового викладу матеріалу залікового модуля оцінюється за критеріями засвоєння положень і оперування знаннями в розгляді філософської та професійної тематики. Зміст контрольних питань розподіляється за варіантами (три питання кожен).

Індивідуальні завдання.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

8 балів – завдання виконане самостійно з опрацюванням літератури;

5 бали – виконане в повному обсязі, але бракує самостійних міркувань і аргументації наведених прикладів;

3 бали – виконане частково, матеріал некритично запозичений з сайтів Інтернет;

0 балів – не виявляє знання навчального матеріалу/робота не виконана.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка виявляє вміння оперувати навчальним матеріалом в аналізі філософської й професійної тематики. Викладач оцінює рівень загально-навчальних умінь і мотивації навчання (професійно значимої тематики міркувань здобувача).

Викладачем оцінюється розуміння здобувачем вищої освіти понятійного

апарату, самостійність, логічність та послідовність мислення, переконаність у своїх судженнях, уміння виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, окреслювати перспективу розвитку ідеї або проблеми, здатність використовувати джерела інформації, створювати унікальність та оформлювати запозичення текстової частини (відсутність плагіату), уміння публічно чи письмово представити підготовлений матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. *Реферативні завдання*

1.1. Розум і еволюція

1.2. Що таке творчість, обдарованість, геніальність

1.3. Цифрові арт-практики: їх особливості, переваги й проблеми

1.4. Віртуальна реальність – локальна чи тотальна. Ознаки віртуального

1.5. Ролі чоловіка і жінки в сім'ї. В чому цінність сім'ї

1.6. Причини вступу у шлюб. Чи завжди обов'язково одружуватись?

1.7. Що таке любов

1.8. Як Ви розумієте реальність Бога

1.9. Поясніть переважну популярність музики та звукового дизайну серед видів художньо-творчої діяльності

2. *Практичні завдання:*

2.1. Судження атрибутивні, екзистенціальні, з відношеннями – приклад та його аргументація

2.2. Загально-ствердні, загально-заперечні, частково ствердні, частково заперечні судження – навести приклад з його аргументацією

2.3. Приклади контрарних та контрадикторних суджень, аргументація

2.4. Які терміни судження обумовлюють його частковий чи загальний характер? Ствердну чи заперечну спрямованість?

2.5. Наведіть приклади сполучення суджень, кон'юнкції, диз'юнкції з їх аргументацією

2.6. Розкрийте закон зворотно-пропорційного зв'язку обсягу і змісту поняття, наведіть приклади

2.7. Наведіть та поясніть 2 приклади закону тотожності

2.8. Наведіть та поясніть 2 приклади закону несуперечності

2.9. Наведіть та поясніть 2 приклади закону виключеного третього

2.10. Наведіть та поясніть 2 приклади закону достатньої підстави

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль успішності у формі *екзамену* проводиться на завершальному етапі з метою оцінки результатів навчання здобувачів вищої освіти, оцінки їх знань і навиків за обсягом, якістю, глибиною і вміннями застосовувати їх у практичній діяльності відповідно до моделі фахівця.

Екзамен складається усно. На підготовку до відповідей на запитання білетів відводиться не більше однієї академічної години. Білет містить три теоретичних питання. Рівномірне розподілення матеріалу у білетах,

різноманітність запитань, повнота охоплення прочитаного курсу - значною мірою сприяють об'єктивності оцінки.

Додаткові запитання ставляться за тим матеріалом, який висвітлює або побічно торкається у своїй відповіді здобувач вищої освіти. Для уточнення оцінки знань не виключається можливість додаткових запитань за іншими розділами курсу.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти під час екзамену (оцінюється від 0 до 30 балів):

28-30 балів – здобувач вищої освіти вільно володіє всім програмним обсягом навчального матеріалу, демонструє повноту й логічну послідовність у відповіді на всі питання, здатність теоретизувати, зв'язувати положення й ідеї з своїм життєвим світом. Виявляє обізнаність із рекомендованими й іншими (самостійно вибраними) текстами культури.

27-23 бали – здобувач вищої освіти демонструє володіння матеріалом у повному обсязі, чітко й послідовно відповідає на питання білету з прикладами та застосуванням понятійного апарату філософії, спроможний узагальнювати й формулювати. На додаткові питання відповідає з деякими неточностями, може помилятися у фактах філософської культури. Обізнаний із рекомендованими в списку літератури джерелами.

22-18 балів – здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, має достатньо повні знання за питаннями білету й застосовує свій тезаурус, однак демонструє приблизні знання з окремих аспектів матеріалу з дисципліни. Не теоретизує. У додаткових питаннях помітні утруднення.

17-13 балів – здобувач вищої освіти в основному володіє навчальним матеріалом, однак не демонструє достатньої спроможності до аргументації та припускається подекуди фактичних помилок. Додаткові питання утруднюють, відповіді приблизні або неповні.

12-9 балів – здобувач вищої освіти в основному обізнаний з матеріалом навчальної дисципліни, проте здебільшого відповідає формально, самостійно не координує логіку міркувань з приводу питань білета. Додаткові запитання в основному залишаються без відповіді, іноді наївні «здогадки» у відповіді.

8-5 балів – здобувач вищої освіти демонструє неповні знання з суттєвих розділів навчального матеріалу, питання за білетом розкриває приблизно, без належного розуміння ідей та положень. Рівень відповіді умовно задовільний.

4-1 бали – здобувач вищої освіти має слабкі, приблизні уявлення про ідеї і положення філософії. Не виявляє здатності послідовно відповідати за білетом – перевірка знань у діалозі з навідними питаннями викладача, які здебільшого залишаються без задовільної відповіді. Не розуміє більшості понять, має місце їх підміна побутовими висловами та смисловою редукцією. Не вміє працювати з навчальними текстами з філософії.

0 балів – здобувач показує відсутність програмних результатів навчання, не спроможний дати відповіді на питання білета і тим більше додаткові, навіть навідні питання. Має віддалені уявлення про зміст навчальних тем. Відповідь категорично не задовольняє критерію позитивної оцінки. Успішність можливо

контролювати повторно лише після повторного опрацювання навчальних тем.

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

1. Поняття світогляду. Історичні форми світогляду
2. Філософія як світогляд.
3. Специфіка філософського знання.
4. Філософський метод.
5. Філософська система.
6. Проблема буття в філософії. Історичні трансформації категорії буття
7. Віртуальне буття людини
8. Діалектика, її логічна основа та історичні форми.
9. Закон єдності та боротьби протилежностей
10. Закон переходу кількісних змін у якісні
11. Закон заперечення заперечення
12. Синергетика, її опорні положення
13. Матеріальне та ідеальне. Психічне та фізичне.
14. Проблема походження свідомості.
15. Психофізична проблема і філософський зміст
16. «Важка проблема» свідомості, її специфіка і значення в науковому пізнанні
17. Історичне становлення категорії свідомості: основні етапи
18. Поняття мислення
19. Ваша позиція щодо взаємної представленості мислення й мови
20. Нерефлексивні чинники мислення (перелічити й навести приклади)
21. Базові операції мислення (розумові дії)
22. Поняття мови. Різновиди мов
23. Логіка: розкрити загальноприйняті значення терміну
24. Поняття як форма мислення.
25. Судження. Різновиди суджень і типи відношень між судженнями
26. Структура простого судження. Схарактеризувати основні та додаткові терміни судження.
27. Умовивід: особливості будови
28. Індуктивний умовивід і умовивід за аналогією. Дати аналіз і приклади
29. Дедуктивний умовивід. Категоричний силізм. Дати аналіз і приклади
30. Закон тотожності. Дати аналіз і приклади
31. Закон несуперечності. Дати аналіз і приклади
32. Закон виключеного третього. Дати аналіз і приклади
33. Закон достатньої підстави. Дати аналіз і приклади
34. Аналіз процесу пізнання. Що значить – знати.
35. Суб'єкт і об'єкт пізнання.
36. Знання і віра. Розкрити їх взаємозв'язок
37. Проблема істини (об'єктивності знання): основний зміст
38. Поняття про абсолютну й відносну істину
39. Поняття про заблудження. Види заблуджень у логіці
40. Критерії істинності знання у філософії та науці

41. Наукові і філософські методи: спільне та відмінне
42. Емпіричне та теоретичне знання, їх особливості та взаємозв'язок
43. Потракувати вислів: «Практична істинність наукової абстракції»
44. Різновиди знання та пізнання в світлі переваги наукових знань.
45. Етапи наукового пізнання: проблема – гіпотеза – емпіричний етап – теорія
46. Періодизація науки та перспективи її розвитку
47. Штучний інтелект як науковий продукт. Набутки та виклики доби штучного інтелекту
48. Філософія людини, її призначення та головні риси
49. Тема життя та смерті у духовному досвіді людства. Образ душі як вічної сутності людини
50. Проблема сенсу життя людини. Спосіб життя та система цінностей
51. Проблема свободи волі. Свобода у контексті історичного прогресу.
52. Основні культурно-історичні «портрети» людини (античний світ, європейське середньовіччя, Ренесанс, Новий час)
53. Соціальна природа й біо-соціальна сутність людини. Антропогенез
54. Еволюційна епістемологія, її основні категорії та підвалини. Теорія культургенезу і її спорідненість із концептом «вроджених ідей»
55. «Магія мозку» за Н.П. Бехтеревою. Сформулюйте своє ставлення до її набутоків.
56. Що таке «не редукований матеріалізм» Д.Дубровського і в чому його незбіг із антропосоціогенезом? Чия позиція вірна – Д.Дубровського чи Е.Ільєнкова?
57. Покажіть доводи соціальної природи людини на прикладі Загорського експерименту. Чи повністю він розкриває таїну походження людини
58. Поняття суспільства. Проблема підвалин людської спільноти. Типи спільноти за її соціальною зрілістю
59. Сутність соціального відношення. Типи соціальних відносин.
60. Суспільство як орган перетворення природи: досягнення й ризику.
61. Поняття про суспільне виробництво, його структура
62. Історичний процес. Періодизація історії за типами прогресу.
63. Суспільно-економічна періодизація історії
64. Класи або страти? Яку ідею структури суспільства Ви поділяєте?
65. Поняття особистості: філософський і психологічний підходи.
66. Історичність. Соціокультурний тип особистості.
67. Соціалізація й інтеріоризація особистості.
68. Свобода і відповідальність, їх взаємозв'язок.
69. Поняття цивілізації.
70. Поняття про техніку. Система «людина – техніка» та її розвиток.
71. Основні характеристики постіндустріального суспільства. Примат інформаційних технологій
72. В чому полягає кіборгізація соціальності й суб'єкта? Наведіть приклади
73. Поняття ноосфери в контексті теорії В.Вернадського

74. Сформулюйте поняття культури у Вашому розумінні. Який критерій Ви вважаєте доцільним щодо творення культури: діяльність людини та прогрес суспільства; цінності й символи; утворення осередків життя?
75. Становлення культури. Поясніть недоцільність терміну «розвиток» щодо культурно-історичного процесу
76. Поясніть різну цільову спрямованість культури та цивілізації, філософії та науки, технології та художньої творчості
77. Поняття релігійності. Схарактеризуйте специфіку релігійного досвіду в опорі на поняття «нумінозне»
78. Релігія як явище загальнолюдської культури. Поясніть погляд на релігію як «служу двох володарів» у К.Юнга
79. Архаїчні вірування: анімізм, тотемізм, фетишизм. Їх зв'язок із магією в контексті міфологічного типу мислення
80. Міф архаїчний та сучасний. Наведіть приклади сучасної нео-архаїки
81. Національно-державні релігії. Спільність і відмінність язичницьких пантеонів
82. Світові релігії: назвіть по п'ять характерних ознак кожної з них
83. Мораль і моральність. Проведіть відмінність між термінами та їх змістовним наповненням
84. Що таке совість. Звідки вона походить? Спробуйте пояснити явище безсовісної поведінки деяких людей у спосіб соціальної, духовної або культур-генетичної природи совісті. Яка позиція Вам ближче і чому
85. Феномени соціопатії та психопатії: спробуйте знайти пояснення
86. Висловіть власне судження про явища, що позначаються термінами: «аб'юз» («газлайтінг», «неглект»), «нарцис»? Спробуйте віднайти базову нестачу, що зумовлює таке поведіння людини у відносинах
87. Насильство в сімейних відносинах, його прояви та суспільна небезпека
88. Дайте власний варіант пояснення насильства як патології сім'ї, соціуму – це одвічні чи сучасні явища?
89. Чи пов'язаний феномен неповної сім'ї з базовою нестачею моральності особистості?
90. Які характеристики сучасної сім'ї Ви вважаєте факторами ризику щодо моральнісного виховання дітей?
91. Розкрийте поняття образу. Спробуйте дати розрізнення психологічних термінів «перцептивний образ» і «вторинний образ». Образ як чуттєво обумовлена форма мислення
92. Схарактеризуйте художній образ як оформлення естетичного ставлення. Що таке естетичне? Поясніть вислів І.Канта «зацікавлена незацікавленість»
93. Мистецтво як творчість. Види мистецтва. Чи поділяєте Ви ієрархію мистецтв за Г.Гегелем? Чи маєте улюблений вид мистецтва

Політика викладання навчальної дисципліни.

1. У пріоритеті високий рівень пізнавальної активності та культури мислення, внутрішня мотивація досягнення компетентностей, спроможність до світоглядної позиції, академічна коректність.

2. Від здобувачів освіти вимагається підготовленість до семінарських занять з опрацюванням літератури, якісне і своєчасне виконання завдань.

3. Академічна спільнота поціновує культуру ведення дискусії і культуру поведінки, що відповідає Кодексу академічної доброчесності НУЦЗ України.

4. Використання мобільних пристроїв на заняттях з дозволу викладача для забезпечення цифрових технологій навчання (тестів у системі OpenTest2, MentiMeter, демонстрації презентацій, входу за посиланням у вказані викладачем електронні документи, і т.ін.).

5. Здобувач освіти має право дізнатися у викладача бальні оцінки своєї успішності й вести паралельний моніторинг накопичуваних балів. Зворотний зв'язок, наданий викладачеві, доцільний також у формі відгуку здобувача про якість викладання і застосовність знань. Викликають інтерес і враховуються побажання й пропозиції здобувачів щодо тематичного наповнення, технологій і форм подачі навчального контенту.

6. Під час лекцій та семінарських занять, модульних контрольних робіт та складання екзамену здобувачі вищої освіти мають дотримуватися заходів безпеки воєнного стану відповідно до чинного законодавства.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

- 1.Філософія: підручник для здобувачів вищої освіти /авт. кол.; за ред. О.В. Рябініної, Л.І. Юрченко. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. – 296с.
- 2.Губерський Л. Філософія: базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Фоліо, 2018. 622 с.
- 3.Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с
- 4.Філософія: навч. посібник / Ю. М. Вільчинський, Л. В. Северин-Мрачковська, О. Б. Гаєвська та ін. — Київ : КНЕУ, 2019. 368 с.
- 5.Шепетяк Олег, Шепетяк Оксана. Філософія: Підручник. – Львів: Місіонер, 2020. – 784 с
- 6.Рябініна О.В. Психологія творчості. Теоретичні виміри. Актуальні тенденції. Навч. посіб. – Х.: НУЦЗ України, 2019. 169 с.
- 7.Рябініна О.В., Коваленко І.І. Простір *HOMO VIRTUALIS* і пост-цифрова естетика музики. К.: Вісник Національної Академії керівних кадрів культури і мистецтва. 2018. Вип. 4. С. 214 – 221

Інформаційні ресурси

1. Медіаресурс Social. URL: <http://www.social.org.ua/>
2. Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. URL: <http://www.filosof.com.ua>
3. Короткий довідник з історії філософії. URL:

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dovi.html>

Нормативно-правові акти

Конституція України від 28 червня 1996 р.

Розробник:
професор кафедри соціальних
і гуманітарних дисциплін

Олена РЯБІНІНА